

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Анастасия Миланова Бънкова

член на научно жури за защита на дисертационен труд (Заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ РД 38-304/09.07.2021 г.)

на тема **„РОЛЯТА НА ИНСТИТУЦИИТЕ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ВЕИ СЕКТОРА В ИЗБРАНИ ЕВРОПЕЙСКИ ДЪРЖАВИ“**

за присъждане на образователната и научната степен **„доктор“**

на **Мария Георгиева Трифонова**, докторант на редовна докторантура към Стопански факултет, СУ „Св. Кл. Охридски“, професионално направление 3.8. „Икономика“, която ще се проведе на 29 септември 2021 год.

I. Обща оценка на докторанта.

Мария Георгиева Трифонова е завършила висшето си образование по специалност „Стопанско управление“ в университета на Дуисбург-Есен, Германия, през 2011 година. От 2013 година беше зачислена като докторантка – редовно обучение в Стопански университет на Софийски университет „Св. Кл. Охридски“, катедра „Икономика и управление на отрасли“. Аз познавам докторантката от това време. Мария е интелигентна, креативна, организирана и дисциплинирана, амбициозна млада жена – майка на три деца, две от които се родиха по време на докторантурата. В същото време тя развива активна дейност на национално и международно равнище в областта на екологията и проблемите на енергетиката (в организации с нестопанска цел, проекти, международни изследователски инициативи), която продължава и до днес. Въпреки това тя успя да се яви на конкурс за асистент, да се впише в колектива на факултета като дори изпълнява длъжността секретар на катедрата, да подготви курсовете, които преподава (на български, немски и английски) и да подготви дисертационния си труд в един предизвикателен и пораждащ много дискусии отрасъл. Курсът, който води в кооперация с мене – избран курс по „Въведение в икономиката и управлението на предприятието“ с групата, обучаваща се и на немски език, в допълнение към курса „Основи на управлението“ – бакалаври, се посреща много добре от студентите. По време на докторантурата тя разработи също така самостоятелен раздел от курса „Екологичен мениджмънт“, посветен на енергетиката, който сега предлага като самостоятелен курс за магистри. Може да се подчертае, че цялостната дейност на ас. Трифонова е свързана тясно с темата на дисертационния ѝ труд.

Ас. Трифонова е изпълнила всички формални изисквания относно провеждането и приключването на докторантурата.

II. Оценка на структурата и техническите характеристики на дисертационния труд.

Представеният дисертационен труд на тема „РОЛЯТА НА ИНСТИТУЦИИТЕ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ВЕИ СЕКТОРА В ИЗБРАНИ ЕВРОПЕЙСКИ ДЪРЖАВИ“ има ясна, традиционна за дисертация структура: увод – подробно излагане на целите на работата, глава първа и втора представят спецификата на индустрията, подходите към и изследванията на индустрията, които са известни и са база на настоящата работа, глава трета е посветена на методологията на конкретното изследване, глава четвърта е посветена на конкретното изследване на българския ВЕИ сектор, глава пета – на сравнителен анализ на динамиката в развитието на сектора в няколко европейски държави и изводи от него, заключение, библиография, приложения – 6 на брой и други документи, изисквани по закон (3 броя). Трудът е разработен на 250 страници, от които приложения - на 39 страници, а същинският текст – на 211 страници (преизчислено в стандартни машинописни страници – около 250 страници). Онагледен е с 14 таблици и 34 фигури. Цитирани са 18 източника на кирилица и 153 – на латиница, в отделни групи допълнително са изведени – 23 доклада, 20 нормативни документа, 22 – други информационни източници и 1 – некатегоризиран източник – общо 237. (По време на вътрешната защита беше направена препоръка за такова групиране на източниците. Трябва да се посочи, че източниците, включително и ръкописите, се дават обикновено в единен списък със съответните реквизити. Когато нормативните документи натежат (в работа, която не е посветена на юридически въпроси), могат да се отделят и отделно. Отделно могат да се дадат и важни източници, които обаче са популяризиращи проблематиката. В конкретния случай голяма част от обособените източниците могат да влязат в основния списък. Представянето им по този начин може да се приеме единствено като опит за улеснение на читателя.)

Броят на публикациите върху дисертационния труд е достатъчен и представя в необходимата степен работата на докторанта пред научната общественост.

Представеният автореферат в обем на 37 страници правилно отразява съдържанието на труда.

Структурата и техническите характеристики на дисертационния труд дават възможност да се направи преценка, че работата отговаря напълно на формалните изисквания към такъв труд в областта на икономиката.

III. Оценка на съдържанието на дисертационния труд.

Относно съдържанието на дисертационния труд може да се даде следната оценка:

а. Актуалност на темата.

Темата на дисертацията е изключително актуална. Климатичните промени, значението на екологичните проблеми в бизнеса и дискусиите около реалното приложение на възобновяемите енергийни източници изискват задълбоченото им изследване от различни гледни точки, което, поради относителната новост на проблемите, е недостатъчно.

б. Яснота на цели и хипотези.

Целите и изследователските задачи са ясно формулирани. Авторката изследва въпросите за регулативните, нормативните и културно-когнитивните институции и начина, по който те влияят върху поведението на агентите в сектора и средата му и върху внедряването на ВЕИ технологиите в българската система за технологични нововъведения, за ключовите за системата институционални предприемачи, за това, кои институции се оказват от особено важно значение в контекста на една държава, адаптираща технология, прилагана другаде.

с. Относно съдържанието на дисертационния труд.

В първа глава „Технологии за електропроизводство, базирано на възобновяеми енергийни източници“ разглежда историческото развитие на вятърната и фотоволтаичната индустрии, европейската политика в тези области и социо-техническите характеристики на тези индустрии. По този начин се създава яснота за обекта, който по-нататък ще бъде изследван.

Глава втора „Ролята на институциите в процеса на развитие на технологично базирани индустрии – основни теории и обзор на предходни изследвания“ разглежда теоретичните проблеми около подходите на индустриалната динамика, технологичните иновационни системи, институционалната икономика, институционална промяна и развитие, социална поносимост на промените. Представени и обобщени са водещи публикации в тази област. Очертана е теоретичната рамка, върху която се стъпва в дисертационния труд.

Глава трета „Подготовка на емпиричното изследване“ представя методологията, избрана за провеждане на конкретното изследване в работата.

Глава четвърта „Изследване на българския ВЕИ сектор“ представя резултатите от няколко изследвания. На първо място, това е конкретно изследване на проблемите на ВЕИ сектора в България въз основа на интервю с водещи експерти и документален анализ. То включва описание на ВЕИ сектора в България, анализ на развитието му и обвързването на това с институционалната среда, ролята на институциите в системата за технологични нововъведения и стратегиите, избрани за влияние при това.

На второ място са изследвани въз основа на анкета (национално представително изследване) на нагласите на българското общество към

ВЕИ и технологиите за тяхното оползотворяване, което е основа за изводи и оценки на институциите и влиянието им в случая. Проведен е статистически анализ на факторите, които оказват влияние върху социалната приемливост на ВЕИ и обществената им подкрепа.

Глава пета „Институционална динамика“ разглежда начина на развитие на ВЕИ сектора в европейските държави, със специален акцент върху България, Гърция и Германия. Направени са обстоятелствени анализи на развитието, влияещите фактори при това, сравнения, които дават възможност да се направят изводи за България.

В заключението се обобщават изводите от проведените изследвания (обобщения има и в отделните глави).

d. Оценка на приносния характер на дисертационния труд.

Приемам формулираните от автора в текста на дисертацията и автореферата приноси и няма да ги повтарям.

Ще спомена нещо, което, според мене, е важно и е лична оценка. Стопанските изследвания в Софийския университет още от самото си начало имат принос към институционализма в икономиката. Дисертацията на Мария Трифонова по специфичен начин има принос към традициите в по-голяма степен, отколкото в много други работи.

Друг принос е обстоятелството, че за първи път у нас се разглеждат проблемите на сектора на ВЕИ от различни научни гледни точки и се правят теоретично обосновани изводи за неговото развитие.

Интерес представляват изводите от изследването на социалната приемливост на ВЕИ сектора.

Авторката обобщава развитието на ВЕИ сектора в държави, водещи в технологичните иновации и в такива, които адаптират съществуващи иновации. Разработените от нея схеми са авторски и демонстрират способността ѝ креативно да представя идеите си.

Разработената изследователска методология може да се прилага за по-нататъшни изследвания, както от авторката (за да проследява бъдещите развития), така и от други изследователи и практики.

e. Критични бележки и препоръки.

Като подчертавам, че оценката ми за работата е **положителна**, мога да препоръчам на докторантката в последващите си изследвания да преодолее част от ограниченията, които е приела по повод на настоящия труд. Надявам се, че обществените позиции на експерт, които заема, ще ѝ помогнат да направи това.

Като пожелание към бъдещите изследвания на авторката – тъй като става дума за управление (макар и на индустрии), би било полезно да се разгледат и приложат известни подходи на управленската наука. Например, системната, промишлената, социалната динамика, индустриалната

организация като систематизирано знание за организациите и управлението им, множеството конструктивистки теории за управлението и други, макар терминологично тези подходи да изглеждат подобни на избраните в дисертацията, те имат в управлението по-различен смисъл, който може да бъде много полезен за изследването на дадената проблематика. В края на краищата става дума за системи с управление - играчите в сектора и околната им среда и споделените правила, норми, ценности, които регулират поведението им. Тази работа обаче изисква значителни усилия и може би – на повече хора. Надявам се в бъдеще Мария Трифонова да има възможност и воля да продължи да работи и в тази посока.

IV. Заключение.

Независимо от направените бележки, въз основа на достойнствата на дисертационния труд, аз давам **положителна** оценка на качествата на кандидатката като изследовател и препоръчвам с **убеждение** присъждането на **Мария Трифонова** на образователната и научната степен **доктор**.

Член на журито:.....

/проф. д-р Анастасия Бънкова/

Дата: 20 юли 2021 г.
София